

Národní bezpečnost ČR

Některé pohledy na její problémy

Vývoj mezinárodní situace v 90. letech byl ovlivněn především změnami v mocenské politice bývalého Sovětského svazu, jejichž hlavní příčinou byla stále se prohlubující ekonomická krize celého socialistického systému. Ústupy ve vojenské konfrontační politice byly vyvolány nezbytností omezit závody ve zbrojení, které se dostaly do stadia ekonomicky neúnosného pro oba proti sobě stojící bloky. Dá se tedy říci, že mírotvorný proces, zahájený mezi USA a bývalým Sovětským svazem, mezi NATO a Varšavským paktem, byl vynucen nepříznivou ekonomickou situací a také tím, že nahromaděné jaderné arzenály v případě jejich použití byly schopny nejen zničit veškerou lidskou populaci, ale učinit naši planetu neobyvatelnou na desítky až stovky let.

I přes následné pozitivní trendy ve snižování napětí a zvyšování vojenské důvěry mezi státy Severoatlantické aliance a bývalým Varšavským paktem se ekonomická krize zemí východního bloku dále prohlubovala a měnila se v krizi politickou, což vedlo k jeho postupnému rozpadu a také ke zrušení Varšavské smlouvy. Ve východní Evropě tak vznikla řada samostatných na politice Sovětského svazu nezávislých států, hledajících své nové místo ve společnosti států s různým stupněm rozvoje.

V souvislosti s tím můžeme sledovat dva základní procesy - na jedné straně *proces integrace*, reprezentovaný státy západní Evropy a na druhé straně *proces rozpadu*, představovaný bývalým východním blokem. Příčinou obou těchto procesů jsou hospodářské problémy a z nich vyplývající hledání nových cest ekonomické prosperity a obnovení trendu rozvoje a růstu. Tento proces je provázen omezováním výdajů do těch sfér, které ekonomickému růstu nenapomáhají a je na počátku své cesty. Bohužel nebezpečí vzniku konfliktů, vyplývajících ze střetu zájmů, není zcela vyloučeno. O tom svědčí i krvavý ozbrojený boj ve státech bývalé Jugoslávie. **Jediným garantem určité bezpečnosti v Evropě je v současné době Severoatlantická aliance**, která ovšem také hledá po rozpadu bipolárního světa svoji novou úlohu a místo. O tom mimo jiné svědčí i její zdrženlivý postoj k žádostem některých bývalých států Varšavské smlouvy o řádné členství.

Potřeba dalších zákonů

Česká republika v této situaci prochází velmi složitou ekonomickou, politickou, sociální, duchovní i vojenskou transformací, jejímž cílem je návrat do společenství západoevropských států, včetně začlenění do jejich klíčových institucí včetně NATO. Jedním z důležitých stavebních kamenů k vybudování základů pro přijetí do tohoto společenství je i **výstavba systému národní bezpečnosti**, založeného na

věrohodným odhodláním bránit svoji suverenitu, územní celistvost se současným respektováním zájmů a potřeb sousedních států. Tomuto úkolu však prozatím není věnována odpovědnými orgány a institucemi náležitá pozornost. Z jedné strany je to pochopitelné, protože hlavním úkolem doposud byla především ekonomická transformace a snaha o zabezpečení takové prosperity hospodářství, která by zabránila možným sociálním třesům ve společnosti. Na druhé straně však již nazrál čas se těmito otázkami vážně zabývat a zdá se, že předložený návrh zásad zákona o národní bezpečnosti je toho důkazem. V dalším bude nezbytné předložit navazující zákony, jako jsou zákon o obraně, o státní službě, branný zákon atd., **které musí zakotvit práva a zejména povinnosti právnických a fyzických osob ve vztahu k úkolům obrany v míru, v období ohrožení státu i v případě válečného konfliktu.** Dosavadní zákony, které tyto povinnosti řeší, jsou zastaralé a poplatné bývalé socialistické ekonomice, jsou často kritizovány a právnické i fyzické osoby se jimi odmítají řídit. Tento problém se velmi vážně projevuje zejména v mobilizační oblasti, v evidenci a kontrole technického stavu motorových vozidel a mechanizačních prostředků, bez nichž armáda není schopna splnit svůj mobilizační úkol.

Nový pojmový aparát

S přijetím těchto nových zákonů bude nezbytné změnit i pojmový aparát. Ze znění návrhu zásad zákona o národní bezpečnosti vyplývá, že se *ustupuje od pojmu branná pohotovost státu, který se nahrazuje pojmem stav ohrožení a válečný stav.* Vzhledem k vývoji mezinárodně politické situace se zdají nové pojmy průhlednější a více respektují možné varianty rizik. Vojenské ohrožení státu sice nelze zcela vyloučit, přesto se zdá méně pravděpodobné než jiná nevojenská ohrožení. Je třeba pochopit, že **určitá rizika ohrožení existují vždy** a vyplývají zpravidla ze zahraničněpolitické, ekonomické, vojenské, bezpečnostní činnosti státu i jeho sousedů. Tato rizika mohou být vnější i vnitřní, vojenská a nevojenská. Cílem vnitřní i zahraniční politiky a diplomacie je otupit ostří těchto rizik a dosáhnout jejich změny v oboustranně výhodné kompromisy.

● **Vnější ohrožení státu** by mohlo být vojenské, ekonomické, ekologického světového, regionálního (evropského), celostátního nebo místního (lokálního) rozsahu.

● **Vnitřní ohrožení státu** by mohlo mít rovněž celostátní nebo lokální rozsah, ale zpravidla by nemělo mít vojenský charakter. Za nevojenská ohrožení by bylo možno pokládat živelné pohromy, technologické a technické nehody a havárie, ekologické havárie, hromadné epidemie a nákazy, velké teroristické akce a protizákonné hromadné migrace, které ohrožují životy a zdraví občanů, majetek, kulturní statky a životní prostředí.

V souladu s návrhem zásad zákona o národní bezpečnosti by měl stav ohrožení lokálního charakteru vyhlášovat přednosta okresního (regionálního) úřadu, v případě ohrožení většího území nebo území celého státu Parlament ČR a při nebezpečí z prodlení vláda ČR. V této situaci však nejde pouze o vyhlášení tohoto stavu, ale o stanovení opatření, případně zpracování plánů činnosti (krizových plánů) k řešení

vzniklé situace. Předpokládáme, že na úrovni okresu (regionu) v případě řešení pouze místního ohrožení by měla být plněna tato opatření:

- * Zřízení krizového managementu okresu, případně poradního orgánu přednosty okresního (regionálního) úřadu.
- * Upřesnění krizového plánu na základě konkrétní situace.
- * Vyčlenění sil a prostředků (vojenských, bezpečnostních a záchranných) a jejich uvedení do připravenosti k splnění úkolu.
- * Stanovení úkolů těmito silám.
- * Plnění úkolů podle rozhodnutí přednosty okresního (regionálního) úřadu.

Velmi důležitou otázkou by mělo být nalezení konsenzu mezi státní správou a samosprávou na tomto stupni. Součástí krizového štábu by měl být i starosta se svým aparátem, zejména pokud se jedná o ohrožení velkých měst.

♦ Při **nevojenských ohroženích** rozsáhlejšího charakteru, zasahujících několik okresů (regionů), bude nezbytné zřídit ústřední krizový management (štáb) z pracovníků a zástupců ministerstev v čele s místopředsedou vlády nebo náměstkem ministra resortu, v jehož kompetenci ohrožení vzniklo. Může se jednat o rozsáhlé živelné pohromy a technologické havárie, případně hromadné migrace obyvatelstva cizího státu ohrožující lidské životy a majetek na větší části území. V této situaci by měla být přijata následující opatření:

- Vytvoření ústředního krizového štábu (managementu) z vedoucích pracovníků kompetenčních resortů a pracovního orgánu z dalších jejich pracovníků. Složení by mělo být jmenovitě (funkčně) předem připraveno, v čele takového štábu by měl být funkcionář s pravomocemi místopředsedy vlády.

- Upřesnění dříve zpracovaného krizového plánu podle vzniklé situace.
- Vyčlenění nezbytných vojenských i nevojenských sil a prostředků a jejich připravenost k plnění úkolu.
- Stanovení úkolů vyčleněným silám a informace o jejich použití představitelům státu (parlament, prezident, předseda vlády, UMS).
- Řízení činnosti až do odstranění (lokalizace) příčin ohrožení.

♦ V případě **vojenského ohrožení** směřujícího proti celistvosti a suverenitě státu ze strany sousedního státu nebo konfliktu mezi státy, jež pro řešení sporů jsou rozhodnuty využívat i území našeho státu, hospodářské blokády státu, případně hrozby použití ozbrojených sil, bude nezbytné rovněž vytvořit ústřední krizový management za řízení místopředsedy vlády nebo ministra obrany, protože za vojenskou obranu státu tento resort odpovídá. V této situaci se dá předpokládat, že bude ústřední krizový management plnit tato hlavní opatření:

- Upřesnění dříve zpracovaného krizového plánu podle vzniklé situace.
- Předložení návrhu vládě na vyhlášení stavu ohrožení. (Užšímu ministerskému sboru - UMS).
- Zahájení realizace plánu odvrácení napadení a upřesnění dalších krizových (operačních) plánů resortů.

- Uvedení části ozbrojených sil do zvýšené připravenosti a demonstrace odhodlání bránit území státu vojenskou silou.
- Plnění opatření podle krizových plánů v kompetenci resortů státní správy.
- Zpracování návrhu na provedení částečné mobilizace výběrovým způsobem a jeho předložení vládě (UMS).
- Vytvoření válečné struktury MO a GŠ jako rozhodujících prvků pro řízení AČR.
- Vytvoření válečné struktury ostatních ministerstev a hlavního místa řízení obrany a převzetí centrálního řízení státu při obraně před protivníkem.
- Zrušení ústředního krizového managementu a jeho včlenění do pracovního orgánu Hlavního místa řízení obrany (HMŘO).

Odpovědnost za obranu nesou všechny resorty

Samozřejmě z uvedeného vyplývá, že na možné ohrožení a konflikt by se měl připravovat celý stát - všechny resorty státní správy a na základě povinností stanovených zákony i všechny právnické a fyzické osoby. Ministerstvo obrany nese odpovědnost za připravenost AČR čelit vojenskému ohrožení za každé situace proti pozemnímu i vzdušnému protivníkovi. *Rozhodující však pro zabezpečení národní bezpečnosti je příprava celého státu k obraně.* Tato příprava musí být prováděna již v míru za existence pouze určitých aktuálních rizik, bez přímého ohrožení státu. Jde především o zpracování konkrétních krizových plánů pro možné případy vojenského i nevojenského ohrožení na úrovni všech resortů státní správy, státních i soukromých podniků důležitých pro obranu státu. Budování mobilizační infrastruktury státního území, vytváření hmotných rezerv a tím vlastně demonstrování svého odhodlání bránit nezávislost a suverenitu státu.

Řešení těchto otázek jsme prozatím dost dlužni a často z vnějšího pohledu to vypadá, že *úsilí ministerstva obrany zapojit do této činnosti ostatní resorty státní správy je značně problematické.* Obrana státu je však nedělitelná, odpovědnost za ni mají všechny resorty nerozdílně. Samozřejmě, že nelze z roku na rok chtít zázraky, protože vše je podmíněno ekonomickými možnostmi státu, které v současné době nejsou bezedné. Přesto zkušenosti z některých států NATO, územně i počtem obyvatel srovnatelných s ČR, jako jsou Belgie, Holandsko, Dánsko, ukazují, že tyto otázky jsou zcela legislativně, ale i reálně vyřešeny vždy ve prospěch obrany státu úsporným způsobem nebo takovým, který je nejméně finančně náročným.

Žádná oblast není tak složitá, jako je příprava státu k obraně. Jakékoliv ohrožení, případně válka, je však pro každého občana strašnější a hrozivější, pokud na ni nebude připraven a pokud stát nebude mít přichystána opatření, jak tyto dopady na občana eliminovat. Rozhodující tedy musí být příprava všech resortů k obraně již v míru za metodické pomoci ministerstva obrany, které za připravenost AČR k obraně státního území proti vnějšímu protivníkovi odpovídá.